

Психолого-природничий факультет
Кафедра загальної психології, психодіагностики та психотерапії

ЖУК НАТАЛІЯ РУСЛАНІВНА

**ОСОБИСТІСНІ ДЕТЕРМІНАНТИ
САМОПРЕЗЕНТАЦІЙНОЇ ПОВЕДІНКИ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ**

Освітня програма «Психологія»
Спеціальність 053 Психологія
Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра

Науковий керівник:
кандидат психологічних наук,
доцент Олена ГЛАВІНСЬКА

м. Рівне – 2025

ЗМІСТ

Вступ	5
Розділ 1. Теоретичні основи вивчення проблеми самопрезентації молоді у сучасній психологічній науці	9
1.1 Основні підходи до розуміння самопрезентації у сучасній зарубіжній та вітчизняній психології	9
1.2 Види, стратегії та тактики самопрезентації	17
Висновки до розділу 1	23
Розділ 2. Експериментальне дослідження особистісних детермінант самопрезентаційної поведінки молоді	25
2.1. Організація та методи дослідження	25
2.2. Аналіз результатів експериментальної роботи	27
Висновки до розділу 2	37
Розділ 3. Програма формування ефективної самопрезентаційної поведінки молоді	39
3.1. Зміст та організація психокорекційної роботи	39
3.2. Аналіз ефективності впровадження програми формування ефективної самопрезентаційної поведінки молоді	41
Висновки до розділу 3	45
Висновки	47
Список використаних джерел	50
Додатки	55

ВСТУП

Актуальність дослідження. Самопрезентація як психологічний феномен посідає ключове місце в сучасних дослідженнях соціальної поведінки, оскільки вона визначає те, як індивід конструює власний образ у міжособистісній взаємодії. У контексті швидких соціокультурних змін та зростання ролі цифрових комунікацій питання про те, як людина формує й транслює свій соціальний образ, набуває особливої актуальності. Для молоді, що перебуває на етапі становлення ідентичності, самопрезентація слугує не лише інструментом соціальної адаптації, а й механізмом особистісного зростання, самоствердження та пошуку власного місця у суспільстві. Проблема самопрезентаційної поведінки, її теоретичні та практичні, вікові та соціальні аспекти розкриваються у наукових працях відомих зарубіжних (Р.Баумайстер, А.Васлоу, Дж.Девіс, І.Джон, С.Лі, Б.Куїглі, К.Пелецкіс, Т.Пітман, А.Стейнхілберг, Дж.Тедеші, Дж.Шеффер, В.Штерн, А.Шутц та ін.) та вітчизняних науковців (Н.Гайсонюк, І.Гриник, А.Дорошкевич, Н.Ільїн, Н.Єрмакова, З.Карпенко, О.Капустюк, Н.Корчакова, А.Кононенко, В.Кравець, С.Максименко, Т.Чигирин, Н.Токарева, В.Тканова та ін.).

Молодь як соціально-демографічна група (вік 14–35 роки) складає третю частину (27%) від загальної чисельності усього населення України. Водночас її частка в загізлася. Така демографічна динаміка негативним чином впливає на відтворення населення в цілому та обмежує позитивні зміни в майбутньому.

Соціально-психологічний розвиток молоді характеризується нерівномірністю, напруженістю, наявністю й повторюваністю конфліктних ситуацій. Вважається, що молодь в порівнянні зі старшими поколіннями більше нетерпима, гостріше реагує на розбіжності, більше мобільна, швидше засвоює все нове; її характеризують і підвищена вимогливість, критичність до старших поколінь, недооцінка об'єктивної обумовленості досвіду старшого покоління й переоцінка власної здатності до самостійної діяльності.

Молодь переживає період становлення соціальної зрілості. Нерідко її розглядають як перехідну фазу від соціальної ролі дитини до соціальної ролі дорослого, що перебуває в процесі соціалізації [Ступак, 260-262]

Особистісні детермінанти самопрезентаційної поведінки охоплюють широкий спектр характеристик: від темпераменту, самооцінки та рівня саморегуляції до соціальної тривожності, мотивації досягнення та ціннісних орієнтацій. Саме внутрішні фактори визначають стратегії, які людина використовує для створення враження про себе, - від щирого самовираження до цілеспрямованого іміджетворення чи маніпулятивної поведінки. Важливо, що поєднання особистісних рис та соціальних умов формує унікальний стиль самопрезентації, який може змінюватися залежно від ситуації, аудиторії чи соціальних очікувань.

Особливого значення самопрезентація набуває на етапі особистісного розвитку, який у віковій психології називають молодістю. Цей період характеризується інтенсивним розвитком самосвідомості, формуванням життєвих цілей та соціального статусу. Молоді люди активно експериментують із різними соціальними ролями та моделями поведінки, намагаючись знайти баланс між автентичністю та відповідністю груповим нормам. Цифрове середовище, зокрема соціальні мережі, суттєво посилює вплив самопрезентаційних практик, створюючи простір для миттєвого зворотного зв'язку, але водночас підвищуючи ризики порівняння, залежності від зовнішньої оцінки та викривленого самосприйняття. Дослідження особистісних детермінант самопрезентаційної поведінки молоді дозволяє глибше зрозуміти психологічні механізми побудови соціального образу, визначити фактори, що сприяють чи перешкоджають здоровому розвитку особистості, її ефективній самореалізації у різних сферах життєдіяльності, саме тому ми обрали тему нашого дослідження: «Особистісні детермінанти самопрезентаційної поведінки молоді».

Мета дослідження – теоретично вивчити та емпірично дослідити вплив особистісних чинників на самопрезентаційну поведінку молоді.

Для реалізації мети дослідження потрібно виконати наступні **завдання**:

- 1) здійснити теоретичний аналіз змісту поняття «самопрезентація», охарактеризувати її види та функції;
- 2) емпірично дослідити особистісні чинники самопрезентаційної поведінки сучасної молоді;
- 3) розробити та апробувати програму підвищення ефективності самопрезентаційної поведінки молоді.

Об'єкт дослідження - самопрезентаційна поведінка молоді.

Предмет дослідження – особистісні чинники самопрезентаційної поведінки молоді.

Методи дослідження. Для реалізації завдань та досягнення мети дослідження використано сукупність методів: теоретичні – аналіз, синтез, класифікація, узагальнення); емпіричні методи – констатувальний, формувальний та контрольний експерименти; психодіагностичні методики: «Шкала самооцінки» М.Розенберга, «Короткий п'ятифакторний опитувальник особистості» («ТІРІ (ТІРІ-UKR)») в адаптації М.Кліманської, І.Галецької, «Шкала вимірювання тактик самопрезентації» С.Лі та Б.Куїглі; статистичні методи – метод лінійного кореляційного аналізу К. Пірсона, t – критерій Стьюдента для залежних вибірок із наступною якісною інтерпретацією та змістовим аналізом. Обробка результатів здійснювалася за допомогою електронних таблиць Microsoft Excel.

База дослідження. Емпіричне вивчення особистісних детермінант самопрезентаційної поведінки молоді здійснювалося на базі Рівненського державного гуманітарного університету. Обсяг вибірки – 35 осіб у віці 21-23 роки.

Теоретичне значення дослідження полягає в узагальненні сучасних теоретичних підходів до розуміння самопрезентаційної поведінки, її видів, стратегій та тактик, особливостей та детермінант на різних вікових етапах, визначенні шляхів впливу на ефективність міжособистісної взаємодії молоді.

Практичне значення дослідження самопрезентаційної поведінки молоді та її особистісних детермінант полягає у можливості розроблення ефективних засобів психокорекційного впливу, спрямованих на підтримку гармонійного особистісного розвитку. Результати дослідження можуть бути використані у освітньому процесі під час викладання навчальних дисциплін «Соціальна психологія», «Психологія міжособистісного спілкування», «Психологія особистості», «Психокорекція», «Методика організації психологічного тренінгу» та ін. Крім того результати можуть бути використані для створення тренінгових програм, які сприяють формуванню адекватної самооцінки, розвитку навичок асертивної комунікації та підвищення психологічної стійкості молоді в умовах зростаючих соціальних вимог, нестабільності та невизначеності.

Апробація результатів дослідження. Результати теоретичного та емпіричного вивчення проблеми самопрезентаційної поведінки молоді обговорювалися на звітній науковій конференції викладачів, співробітників і здобувачів вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету за 2024 рік (РДГУ, Рівне, 15-16 травня 2025 р.) та на Міжнародній науково-практичній конференції «Травмоване дитинство: психологічні проблеми особистісного та соціального становлення дітей та молоді в умовах війни та поствоєнного періоду» (РДГУ, Рівне, 27-28 листопада 2025р.) Основний зміст і результати дослідження висвітлено у тезах доповіді: Жук Н. Психологічні особливості самопрезентаційної поведінки сучасної молоді. *Актуальні питання психологічної науки: альманах студентського наукового товариства РДГУ.* Рівне: РДГУ, 2025. Вип. 19.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних джерел (44 найменування, два з них іноземною мовою) та додатків. Основний зміст роботи викладений на 54 сторінках друкованого тексту, ілюстрований шістьма таблицями та чотирма рисунками.

ВИСНОВКИ

Теоретичний аналіз проблеми самопрезентаційної поведінки молоді, її чинників та особистісних детермінант засвідчив, що самопрезентація є важливим соціально-психологічним механізмом регуляції міжособистісної взаємодії та одним із важливих засобів формування соціальної ідентичності особистості. У науковій літературі самопрезентація розглядається як цілеспрямований процес створення та підтримки бажаного образу «Я» у присутності інших, який відбувається завдяки інтеграції мотиваційних, когнітивних, емоційних та поведінкових компонентів. В умовах динамічних соціальних змін, зростання значущості міжособистісної взаємодії та постійної цифровізації цей феномен набуває особливої актуальності для молоді, яка уособлює майбутнє людства, є провідником соціальних змін, економічного розвитку та технічного прогресу держави [Ступак, 258].

Розгляд видів, стратегій і тактик самопрезентаційної поведінки показав, що молодь використовує їх як засіб соціальної адаптації, самоствердження й оптимізації взаємодії з оточенням. Особливістю сучасного етапу є зростання ролі цифрового середовища, яке значно розширює можливості управління власним образом «Я», але водночас формує нові ризики, пов'язані з залежністю від соціального схвалення, конструювання ідеалізованих образів «Я» та зниження автентичності.

Узагальнення теоретичних підходів дозволяє трактувати самопрезентаційну поведінку молоді як складний, багатовимірний та контекстуально зумовлений феномен, що виступає результатом взаємодії особистісних характеристик, соціальних потреб та особливостей соціального середовища.

Результати емпіричного дослідження проблеми впливу особистісних чинників на вибір молоддю тактик самопрезентаційної поведінки, проведеного на базі Рівненського державного гуманітарного університету, свідчать про те, що особистісні фактори (екстраверсія, дружелюбність, емоційна стабільність і самооцінка) сприяють розвитку асертивних, конструктивних стратегій. Низька емоційна стабільність та низька самооцінка обумовлюють використання молоддю захисних поведінкових патернів.

До особливостей самопрезентаційної поведінки молоді варто віднести переважання асертивних тактик. Це свідчить про їх орієнтацію на соціальну активність, самоствердження та формування позитивного враження про себе. Доволі достатньо місця у поведінці молоді відведено захисним стратегіям. Це можна пояснити підвищеною соціальною чутливістю молоді, страхом негативної оцінки та емоційною нестабільністю частини респондентів.

Кореляційний аналіз підтвердив системний характер зв'язків між особистісними характеристиками та самопрезентаційною поведінкою: чим вищий рівень розвитку особистісних ресурсів (самооцінка, дружелюбність, добросовісність, емоційна стабільність), тим конструктивнішою є самопрезентація молоді.

Дані формувального експерименту підтвердили ефективність реалізованої тренінгової програми, спрямованої на розвиток емоційної стабільності, підвищення рівня самооцінки, формування соціальної компетентності та оптимізацію стилю самопрезентаційної поведінки молоді. Статистично значущі зміни показників ($p \leq 0,05$, $p \leq 0,01$) за усіма досліджуваними шкалами свідчать про позитивний вплив розробленого нами тренінгу на особистісний розвиток учасників.

Було встановлено, що розвиток базових особистісних характеристик сприяє перебудові системи самопрезентаційних стратегій у напрямі асертивності, відкритості, впевненості у соціальних контактах та зменшенню неадаптивних форм захисної поведінки.

Отже, гіпотеза про те, що самопрезентаційна поведінка молоді значною мірою визначається рівнем розвитку особистісних детермінант і може бути скоригована шляхом цілеспрямованого психокорекційного впливу, була емпірично підтверджена.

Перспективи подальших досліджень проблеми самопрезентаційної поведінки молоді ми вбачаємо у дослідженні впливу самопрезентації на психологічне благополуччя молоді, у пошуку ефективних шляхів підвищення ефективності міжособистісної взаємодії молоді завдяки використанню ефективних технік самовияву.